

Vassfågelprojektet i Asköviken 1991 och 1992

Thomas Pettersson och Per Magnusson

Inledning

Sensommaren 1990 inleddes på försök en verksamhet med syfte att nå bättre kännedom om de fåglar som i någon utsträckning har Askövikens omfattande bladvassbälte som livsmiljö. Försöket, som får betecknas som relativt lyckosamt och inspirerande för fortsatta studier, har utförligt redovisats av Magnusson (1991).

Försöksplatsen det första året utgjordes av en röjd vassgata nära Rudö i vikens sydvästra del. Av flera skäl flyttades verksamheten för att under åren 1991 och 1992 bedrivs i anslutning till Asköbäcken i vikens nordvästra del. Härvidlag kunde utnyttjas en lervall av massor från den senaste rensningen/fördjupningen av Asköbäcken vintern 1982/83.

Våra studier av Askövikens vasslevande fåglar kunde på ett rationellt sätt samordnas med ett internationellt projekt, det s.k. Acroprojektet, initierat i början av 1980-talet av Europeiska ringmärkningsunionen (Euring). Acroprojektet har fem huvudsakliga syften, vilka för de ingående arterna sävsångare, kärrsångare, rörsångare och trastsångare, är: 1. att klarlägga fåglarnas flyttningvägar, tidtabeller och områden för energiupplagring; 2. att följa beståndsförändringar; 3. att studera häckningsframgång och överlevnad; 4. att granska habitatval och födoval; 5. att lokalisera de viktigaste häcknings- och rastlokalerna för att kunna skydda dem. Resultat från projektet har hittills publicerats sparsamt. För de svenska och norska lokalerna har dock årsvisa sammanfattningar redovisats, senast av Fransson & Stolt (1992).

Våra studier riktar sig givetvis även mot övriga arter som vistas i bladvassmiljö, framför

allt då blåhake, lövsångare, skäggmes, blåmes och sävsparv. I det följande redovisas resultaten endast mycket summariskt och vi skall be att få återkomma, både med fler årsrapporter och med resultat från en del specifika områden, t.ex. "Åt vilket håll flyger skäggmesarna under höstarnas högflykt?".

Metod

Från bladvassbältets yttre kant mot klarvattnet i viken och längs Asköbäcken röjdes och ställdes i ordning en vassgata där fångstnät med en sammanlagd längd av 120 m placerades. Samtliga buskar och träd togs bort för att få, och på ett effektivare sätt kunna vidmakthålla, en renodlad vassbiotop med så små förändringar som möjligt genom åren. Fångstperioden har varit 30 juni - 27 september. Ett minimisträvan har varit att ha minst en fångstdag per standardiserad femdagarsperiod. Fåglarna har alltså fångats i nät och individmärkts med nummerad ring. Bandspelare med låten av skäggmes, pungmes, blåhake, trastsångare och vattenrall har använts som regel. Under 1992 märktes alla fångade fåglar av alla arter men under 1991 släpptes lövsångare, blåmes och sävsparv utan ring.

Resultat och diskussion

Fångstinsatsen och fångstresultaten för de båda åren framgår av tabell 1. Som synes uppträdde flertalet arter långt talrikare 1992 än 1991, en skillnad som inte helt kan förklaras av en något högre fångstinsats 1992. En viktig del av förklaringen är säkerligen det kalla och regniga försommarvädret 1991. Andelen fångade årsungar av totalfångsten av en art kan användas som ett mått på häckningsframgången

Tabell 1. Fångstinsats samt antal fångade fåglar av respektive art vid den fasta fångstplatsen vid Asköbäcken 1991 och 1992. Standardiserad fångstperiod är 30 juni till 27 september. För tre arter har fångstisiffrorna för 1991 satts inom parentes eftersom dessa arter inte ringmärktes detta år. Dessa antal är därför uppskattade med hjälp av 1992 års respektive återfångstandelar.

	1991	1992
Antal fångst dagar	33	39
Antal fångststannar	177	210
Vattenrall <i>Rallus aquaticus</i>	0	1
Enkelbeckasin <i>Gallinago gallinago</i>	1	0
Gökryta <i>Jynx torquilla</i>	1	0
Angspiplärka <i>Anthus pratensis</i>	0	1
Gulärla <i>Motacilla flava</i>	2	4
Sids-sarla <i>M. alba</i>	9	3
Gärdsmyg <i>Troglodytes troglodytes</i>	1	0
Rödhuak <i>Eriophacus rubecula</i>	0	3
Bilhake <i>Luscinia svecica</i>	36	48
Grishoppångare <i>Locustella naevia</i>	0	1
Sävsångare <i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	233	470
Kärrsångare <i>A. palustris</i>	0	1
Rörsångare <i>A. scirpaceus</i>	827	1244
Trastsångare <i>A. arundinaceus</i>	11	28
Årtisångare <i>Sylvia curruca</i>	1	2
Törnsångare <i>S. communis</i>	3	12
Trädgårdssångare <i>S. borin</i>	0	1
Svarthätta <i>S. atricapilla</i>	0	2
Grönsångare <i>Phylloscopus sibilatrix</i>	0	1
Gransångare <i>Ph. collybita</i>	0	3
Lövsångare <i>Ph. trochilus</i>	(126)	215
Kungsfågel <i>Regulus regulus</i>	0	1
Svartvit flugsnappare <i>Ficedula hypoleuca</i>	1	1
Skägges <i>Panurus biarmicus</i>	320	190
Blånes <i>Panurus caeruleus</i>	(124)	113
Talgoxe <i>P. major</i>	6	14
Pungmes <i>Remiz pendulinus</i>	1	0
Törnskata <i>Lanius collurio</i>	4	5
Grönfink <i>Carduelis chloris</i>	5	9
Hämling <i>C. cannabina</i>	3	1
Rosenfink <i>Carpodacus erythrinus</i>	1	11
Sävsparv <i>Emberiza schoeniclus</i>	(481)	279
Summa	(2197)	2663
Antal arter	21	28
Antal arter 1991-92		32

Tabell 2. Andelen årsungar (%) av fångsten 1991 resp. 1992 för några av de talrikast uppträdande arterna.

	1991	1992
Bilhake <i>Luscinia svecica</i>	60	91
Sävsångare <i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	93	93
Rörsångare <i>A. scirpaceus</i>	73	81
Trastsångare <i>A. arundinaceus</i>	9	79
Skägges <i>Panurus biarmicus</i>	82	81

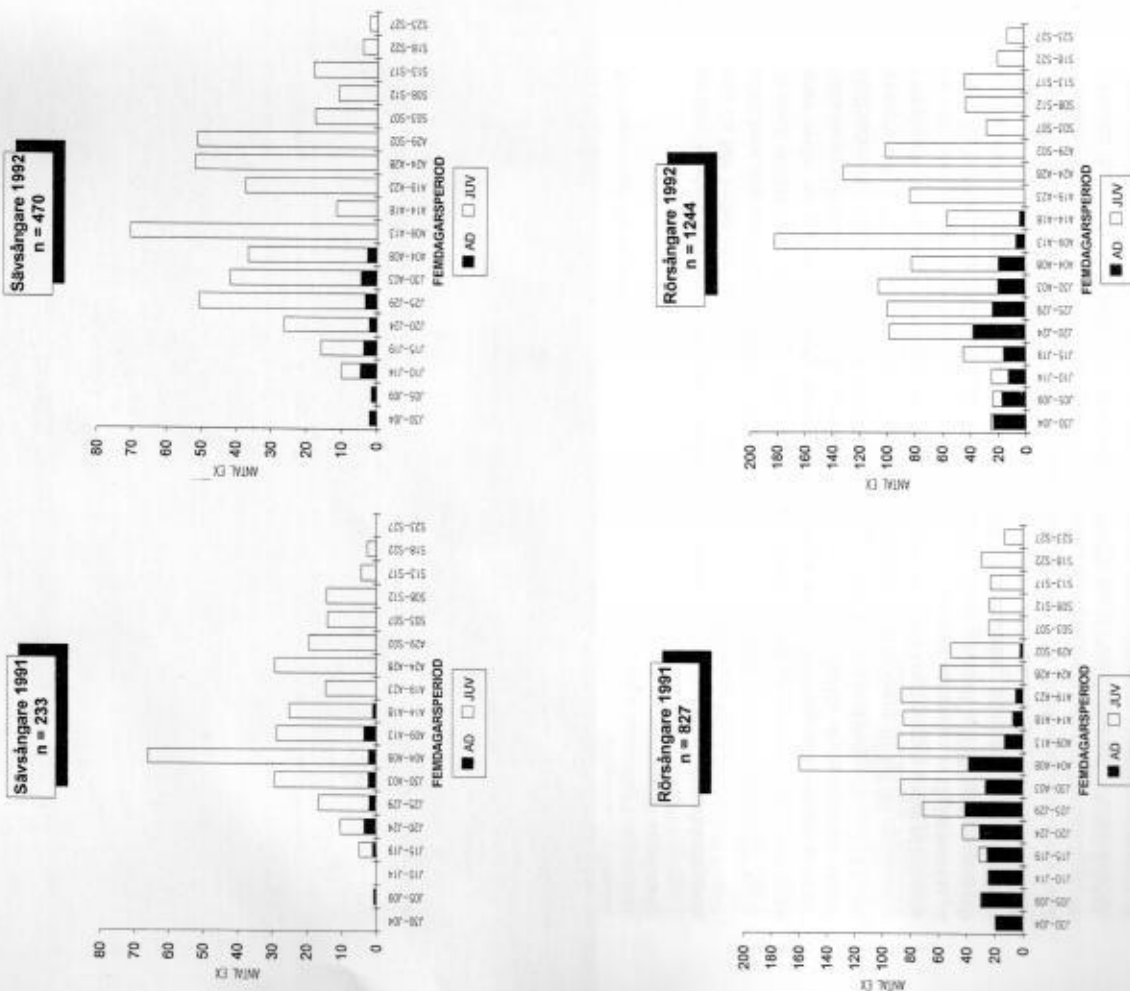
Rörsångare. Foto Hans Larsson.

och det året. Värdena bör inte betraktas som absoluta och de bör heller inte jämföras mellan olika arter, men som jämförelsetal mellan olika år är de dock utmärkta. Av tabell 2 framgår att flera arter tycks ha lyckats betydligt bättre med häckningen 1992 än 1991. Särskilt dramatisk är skillnaden för trastsångare! Med tanke på att vintern 1991/92, liksom de fyra närmast föregående, var ovanligt mild är det förvånande att arter som skägges och sävsparv uppvisar lägre fångstisiffror. Biotopförändringar till följd av pågående restaurering, som inkluderar både buskröjning och borttagande av vass, av strandängarna runt Askövikens är inte av den omfattningen att de annat än marginellt kan påverka dessa arter. Kommande års undersökningar får visa om minskningen var tillfällig eller ej.

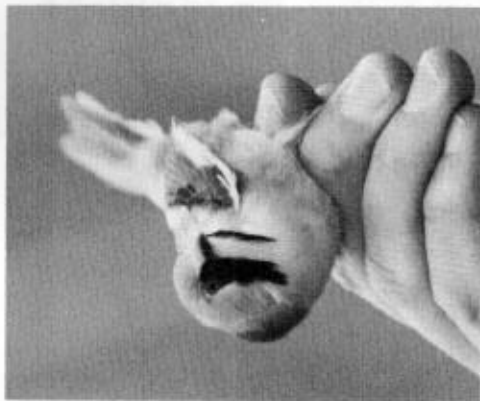
Fångsten ger inte en rättvisande och proportionell bild av art- och individ-sammansättningen i vassarna, vilket man måste ha i minnet när man läser resultaten i tabell 1. Fångstnäten är avpassade för småfågel fångst

och det bör därför till undantagen att exempelvis en vattenrall låter sig fångas.

I samband med det internationella Acro-projektet bedrivs motsvarande verksamhet på många håll i Sverige och övriga Europa. Chanserna är därför hyggliga att fåglar ringmärkta vid Askövikens återfångas på andra håll, framför allt söderut. En hel del egenmärkta fåglar har också kontrollerats under påföljande år. Dessutom har kontroller av fåglar märkta på andra platser gjorts då och då, inklusive ett par märkta i utlandet, nämligen en fransmärkt sävsparv och en rörsångare märkt i f.d. Östtyskland. Av återfyndskontakterna med andra märkplatser dominerar den näraliggande Sörfjärden, 24 km sydost om Asköbäcken. De för projektet viktigaste kontrollerna är dock de egna inom och samma säsong. Upprepade fångster av en och samma individ från slutfasen av häckningstiden under tiden fram till flyttningen söderut ger goda möjligheter att följa förändringar i vikt och upplagring av fett (flygbränsle). Hos unga sävsångare och

Figur 1 a-d Antal fåglagade individer av sövsångare och rörsångare 1991 resp. 1992 fördelat på femdagsperioder. Värdena har justerats i förhållande till fåglagstnsats vilket ger en bättre bild av flyttningens tidsmässiga förlopp. Svarta staplar avser gamla fåglar och vita staplar årsungar.

Skäggenes, hunc. Foto Hans Larsson.

enkelt inte är fångstbara då, är en hitills obesvarad fråga. En ung rörsångare hade dock vänligheten att uppträda något så när efter ritingarna. Den fångades första gången den 29 juli, då den vägde 11,6 g, hade kommit knappt halvvägs i kroppsfjädruggning men hade inget synligt fett. Vid kontroll den 3 augusti konstaterades att ruggningen förtick men var inte avslutad, den vägde i stort sett lika, 11,2 g, och man kunde skönja något fett (värde 1) mellan tarmarna. För tredje och sista gången, åtminstone denna sommar, kontrollerades fågeln den 17 augusti. Ruggningen var då helt avklarad och den var fulltankad (vikt 15,0 g; fettklass 6).

Tack

Tack riktas till ägaren av Askö gård, Claes Sjögren, på vars mark studierna utförts. Tack också till Lars-Åke Johansson, Norr-Lövsta, som upplåtit tillfartsväg till märkplatsen. Tack även till alla andra som på ett eller annat sätt berörts, arrendatorer, djurägare, grannar m.fl., för er generösa inställning till verksamheten. Ett tack riktas även till övriga som medverkat 1991-92: Anette Aldborg, Bo Andersson, David Liderfelt, Niclas Andersson, Sylva Amell, Ola Björin, Lars Dahlberg, Leif Johansson, Lars Karlsson, Anna Lignell, Hans Larsson, Anita Svensk, Christer Svensk. Projektet har bedrivits med stöd av Asköviksfonden WWF samt givetvis med erforderliga licenser, dispenser och tillstånd.

Litteratur

Fransson, Th. & Stolt, B.-O. 1992. *Några resultat från Acropjektet i Sverige och Norge 1991*. Stencil. Naturhistoriska riksmuseet, Stockholm.
Magnusson, P. 1991. Projekt vassfåglar - en presentation. *Fdglar i Västmanland* 22: 29-31.

Thomas Pettersson
Härnevigatan 3 A
723 41 Västerås
Per Magnusson
Syrenvägen 92
722 45 Västerås

rörsångare studeras även hur ruggningen av kroppsfjädrar förloppertidsmässigt. Utan att dyka alltför djupt i resultaten från dessa studier kan nämnas några mycket påfallande fenomen vi har noterat hos i första hand rörsångare. När häckningen avslutats går de gamla honorna kraftigt ned i vikt, vilket antagligen till övervägande delen hänger samman med att könsorganen tillbakabildas. Det mest extrema exemplet rör en fågel som vägde 15,2 g vid märkningstillfället den 1 juli. Den kontrollerades sedan vid upprepade tillfällen för att vid den sista kontakten den 26 juli väga endast 10,1 g. Unga rörsångare förefaller vara tämligen "välstopgade" när de hoppar ur boet för att sedan snabbt tappa vikt under den första tiden av självständighet. Ett av syftena med projektet är att få tillfälle att studera när och i vilken takt upplagringen av fett görs. En fågels "fettstatus" avgörs genom att lätt blåsa undan buk- och brösthudens fettlager. Detta görs genom att blåsa undan buk- och brösthudens uppskatta mängden fett efter en sjugradig skala (0 = inget synligt fett; 6 = högsta värde). Trots att rätt många individer återfångas flera gånger innan de lämnar Askövikens är fina "serier" vad gäller fettupplagring sällsynta. Vad det beror på, t.ex. om fåglarna lämnar platsen för att äta upp sig på annat håll eller om de helt